

synthetic oil-fuel are examined. The conclusions in relation to the prospect of subsequent privatization of coal enterprises on the basis of concession agreements are done.

Keywords: coal industry, privatization, power safety of country, concession agreement.

УДК 339.142

Здобувач В.С. Полівчак – Львівська КА

ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОГО БІЗНЕСУ

На основі опитування власників і керівників роздрібних торговельних підприємств і одиниць визначено й розкрито перепони зовнішнього середовища у розвитку комерційного бізнесу. Подано відповідні рекомендації щодо вдосконалення інституційного, фіскального й фінансового регулювання комерційного бізнесу. Встановлено, що становлення дієвого організаційно-господарського механізму підприємництва у великих корпораціях паралельно з формуванням широкої мережі ефективно регульованого державою малого підприємництва – це найважливіший чинник підприємницької діяльності суб'єктів господарювання і запорука виведення української економіки з кризи і її дійсного реформування на конкурентних ринкових засадах.

Ключові слова: комерційний бізнес, зовнішнє середовище бізнесу, законодавча база, податки, джерела фінансування, інфраструктура.

Вступ. Реформи трансформаційного періоду переходу до ринку відкрили для всіх членів суспільства можливість легально займатися приватним бізнесом, отримувати прибуток і розпоряджатися ним на свій розсуд. Масовий прихід представників всіх верств населення переважно у комерційний бізнес привів до того, що новітні підприємці зіткнулися зі серйозними проблемами, які характерні для бізнесу всіх країн світу, але в українському варіанті набули гіпертрофованого характеру.

Проблеми зовнішнього середовища підприємницької діяльності та роль держави у його формуванні найбільшою мірою висвітлено в працях таких українських вчених, як В. Безугла, О. Гаврилюк, С. Гаман, І. Грищенко, Т. Качала, П. Ковалишин, Т. Косянчук, А. Луценко, П. Матвієнко, М. Мельник, Т. Овчаренко, Л. Шемаєва [1-11]. При цьому домінує розгляд цього питання у контексті інвестиційного клімату [2-8], його впливу на залучення фінансових ресурсів [1], на венчурне інвестування [4], на промисловий комплекс [10], залишаючи поза увагою особливості впливу на підсистему комерційного бізнесу торговельних підприємств, що потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета цього дослідження полягає у визначенні основних чинників зовнішнього середовища, які впливають на розвиток комерційного бізнесу в Україні й випрацювання на цій основі відповідних рекомендацій щодо забезпечення сприятливого впливу державного регулювання на комерційний бізнес.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування основних проблем функціонування комерційного бізнесу торговельних підприємств ми провели анкетне опитування власників і керівників роздрібних торговельних підприємств і одиниць. Серед найхарактерніших сучасних проблем вітчизняних торговельних підприємств практики галузі торгівлі вказали: недосконалість

законодавства і часта зміна правил оперування на ринку; надмірні податки; недостатність джерел фінансування; неоднакові можливості відносно конкуренції з номенклатурним великим бізнесом; високий рівень корупції і рекету; відсутність підтримки, а таким чином і перешкоди з боку держави (його органів); нерозвиненість інфраструктури (банківської і комунікаційної системи забезпечення); професійна невідповідність самих підприємців. До цього можна додати також економічну депресію, інфляцію, що впливають на всіх господарських суб'єктів, будучи неминучим супроводом перехідного періоду.

Усі вказані чинники негативного впливу на сферу бізнесу істотно посилилися під впливом світової фінансової кризи. Потужна глобальна фінансова криза відчутно зачепила і несформовану вітчизняну економіку перехідного типу, поглибивши наявні проблеми і диспропорції. Як наслідок, у багатьох випадках порушилася слабка система комерційних зв'язків у сфері бізнесу.

Труднощі з реєстрацією відкриття власної справи займають у списках проблем не останнє місце. Багато охочих розпочати бізнес вже володіють необхідною інформацією про процедуру реєстрації, можуть отримати в органах реєстрації, в консультантів або в спеціалізованих фірмах зразки документів і необхідні поради. Проте, за витратами часу, грошових коштів, нервових зусиль, діючи в Україні процедура реєстрації підприємців – громіздка і надмірно ускладнена, особливо порівняно з тією, що діє в країнах з цивілізованим бізнесом. Кардинальна відмінність української системи реєстрації бізнесу від аналогічних систем розвинених країн полягає в тому, що вона, попри декларації, за своєю суттю є дозвільною, а не явочною.

Іншою проблемою підприємця є дефіцит фінансів. Власних капіталів більшість дрібних бізнесменів-початківців не має, банківський кредит можна отримати терміном на 2-3 місяці, до того ж з високою кредитною ставкою, а інших масово доступних джерел фінансової підтримки комерційного бізнесу в Україні немає. Особливістю вітчизняного бізнесу є те, що приватні добродійні фундації ще не розвинулися, а союзи та асоціації підприємців не володіють засобами для кредитування малого бізнесу. На сьогодні відомо лише чотири потенційно доступних джерела виділення фінансово-кредитних ресурсів для започаткування та розвитку комерційного бізнесу: Українська Фундація підтримки підприємництва, державна інноваційна фундація, засоби, виділені місцевими органами влади для організації свого бізнесу безробітним; засоби місцевих органів влади, які утворюються з відрахувань від вартості об'єктів, що приватизуються. На жаль, названі потенційні джерела кредитування комерційного бізнесу украї не дієві, до того ж, не характеризуються чіткою, прозорою процедурою відбору претендентів та виділення тих мінімальних коштів, якими розпоряджаються. Щодо отримання кредитів в комерційних банків, їхніми клієнтами на сьогодні можуть бути винятково великі торговельні, виробничо-торговельні, комерційно-посередницькі, інші підприємства та організації, що мають власне майно для оформлення іпотечної застави. Поряд з тим, останніми роками розширюють масштаби діяльності в Україні зарубіжні і міжнародні фінансові фундації і програми, але вони охоплюють локальні зони, а тому не роблять істотного впливу на підтримання малих комерційно-бізнесових підприємств.

У підсистемі комерційного бізнесу окремо потрібно виділити проблеми доступу до виробничо-технологічних приміщень і торговельно-технологічного обладнання, дефіцит повноцінної комерційної інформації і хронічний брак висококваліфікованого персоналу усіх рівнів. Цей набір проблем типовий для бізнесового середовища України.

Діючі бізнесмени відзначають гостроту таких проблем, як труднощі з реалізацією виготовлених матеріальних благ та доступі до джерел закупівлі товарів, сировини і матеріалів. Для багатьох суб'єктів комерційного бізнесу, сфери сервісу наявні на товарному ринку сировинні ресурси дуже часто не відповідають двом головним критеріям, за якими бізнесмени здійснюють відбір, а саме – ціновому і якісному. Переважна більшість опитаних підприємців в підсистемі комерційного бізнесу особливо виділяють ще дві важливі проблеми, які, на їхню думку, мають суто місцеве значення. Йдеться про стосунки з місцевими органами податкової адміністрації і управліннями місцевих органів самоуправління та виконавчої влади. Бізнесмени відзначають некомпетентність службовців багатьох рівнів, що породжує необґрунтовані претензії, а також неправильне розуміння суті того, яким повинен бути характер взаємин з підприємцями, через що нерідко виникають затяжні конфліктні ситуації.

Чимало комерсантів визнають власну непідготовленість до провадження навіть дрібного, початкового бізнесу. Ситуація є зрозумілою, адже сфера підготовки і перекваліфікації підприємців-бізнесменів в Україні лише починає зароджуватися; у початківців, що зазвичай приходять із віддалених від сфери бізнесу сфер суспільного життя, нерідко виникають значні проблеми із отриманням інформації та доступом до спеціалізованої літератури про прийоми та методи ведення бізнесової справи.

Внаслідок виконаного анкетного обстеження діючої мережі торговельних підприємств з'ясовано основні пріоритети подальшого вдосконалення системи комерційного бізнесу торговельних підприємств, що отримали беззаперечну підтримку у практиків сфери торговельного обслуговування:

- створення законодавчих передумов для запровадження диференційованої шкали пільгових ставок оподаткування суб'єктів комерційного бізнесу торговельних підприємств на етапі їх створення та протягом початкового короткотермінового етапу функціонування;
- стабілізація сфери господарського, зокрема податкового, законодавства на довготермінову перспективу;
- зменшення податкового тиску на суб'єктів торговельного бізнесу за рахунок поступової мінімізації ставок податку на додану вартість і переходу у перспективі до податку з продажів;
- уникнення відомчих різночитань законодавства з боку контрольно-регуляторних державних органів;
- надання малим та середнім суб'єктам комерційного торговельного бізнесу реальної можливості для отримання кредитної підтримки за реальними цивілізованими банківськими ставками;
- поступове формування системи інститутів державної підтримки малого та середнього торговельного бізнесу.

З метою досягнення зазначених пріоритетів необхідно розробити і послідовно впроваджувати низку напрямів державної підтримки комерційно-

го бізнесу. Така політика розвитку, особливо малого, бізнесу повинна стати частиною загальної економічної та соціальної політики України і визначати основні принципи, напрями і форми економічного та адміністративно-правового впливу, які передбачає уряд у сфері малого бізнесу.

Основними напрямками державної політики розвитку комерційного бізнесу повинно бути створення умов, які би забезпечили:

- системність механізмів державного регулювання розвитку комерційного бізнесу;
- цілеспрямованість та адресність підтримки суб'єктів комерційного бізнесу шляхом вибору пріоритетів та концентрації ресурсів для їхньої реалізації;
- рівноправність доступу суб'єктів комерційного бізнесу усіх форм власності до фінансових, матеріальних, природних інформаційних та інших ресурсів.

Останніми роками в Україні ухвалено низку важливих рішень щодо державної політики як у сфері підприємництва загалом, так і малого бізнесу. Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва, головною метою якої є досягнення належного рівня координації діяльності органів виконавчої влади, пов'язаної із забезпеченням розвитку цього сектора ринкової економіки. У Концепції визначено стратегічні напрями державної підтримки та регулювання малого бізнесу. У ній також передбачено здійснення цілого комплексу конкретних заходів з питань формування правової бази малого підприємництва, вдосконалення фінансово-кредитної підтримки, забезпечення матеріально-технічних та інноваційних ресурсів розвитку малих підприємств, стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого підприємництва, інформаційного та кадрового забезпечення бізнесу.

Незважаючи на низку прийнятих вищими органами державної влади й управління нормативних документів, розвиток комерційного бізнесу в Україні здійснюється в несприятливому макро- та мікросередовищі, є багато проблем, які необхідно вирішувати на різних рівнях. Аналіз діяльності суб'єктів комерційного бізнесу свідчать про те, що значна кількість новостворених підприємств не може розпочати свою роботу через відсутність достатнього статутного капіталу, сировини та матеріалів, власних площ і обладнання, практичних навичок та підприємливості працівників у здійсненні бізнесу. Вони мають проблеми виробничого характеру, труднощі в реалізації продукції, формуванні відповідної клієнтури. Через невеликі обсяги господарської діяльності деякі комерційні підприємства неспроможні залучати кваліфікованих фахівців, наймати здібних робітників і забезпечувати їм високу оплату праці.

Негативно впливають на розвиток комерційного бізнесу такі гальмівні чинники, як негативні наслідки загального спаду вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, латентна інфляція, загальний низький рівень платоспроможності населення, що непропорційно зростає у регіональному аспекті, рекет, корупція тощо.

На наш погляд, основними напрямками подальшого розвитку комерційного бізнесу в Україні в найближчій перспективі повинні стати:

- формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку комерційного бізнесу; вдосконалення механізмів фінансово-кредитної підтримки його суб'єктів;

- забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку комерційних підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності комерційно-бізнесових суб'єктів.

Формування відповідної законодавчої бази розвитку комерційного бізнесу повинно передбачати, насамперед, встановлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту всіх форм власності; розроблення дійових законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання бізнесу; усунення правових суперечностей і скасування положень, що гальмують розвиток приватної ініціативи. В подальшому комерційний бізнес не може поступально розвиватися в умовах незавершеності, фрагментарності законодавчого поля в частині комерційно-бізнесових відносин. Наявність в діючих законодавчих актах прогалин щодо регламентування окремих сторін діяльності суб'єктів комерційного бізнесу, нечіткість формулювання окремих положень законів ускладнює процес повсякденної діяльності комерсантів, проводить до різночитань і різних трактувань чинного законодавства в підсистемі комерційного бізнесу, а, цим самим, ставить штучні перепони на шляху розвитку комерційного підприємництва, відкриває шляхи для корупційних діянь з боку виконавчих і контролюючих органів на місцях.

Саме тому сьогодні найактуальнішими проблемами є розроблення нових та вдосконалення чинних законодавчо-нормативних документів з питань визначення чітких підходів до визначення основоположних засад і принципів функціонування форм власності та механізмів її захисту; створення максимально сприятливого податкового, конкурентного, інвестиційного, інноваційного та цінового режимів для суб'єктів комерції; упорядкування механізмів державного регулювання та контролю за веденням підприємницької діяльності.

Взаємини суб'єктів комерційного бізнесу з податково-бюджетною системою повинні будуватися на рівноправних засадах, на принципі взаємної довіри, з максимально широким використанням спрощеної системи ведення бухгалтерського обліку, нарахування та сплати податкових зобов'язань. З цією метою місцеві податкові адміністрації повинні переорієнтувати власну діяльність з виконання переважно фіскальної, наглядово-каральної функції в бік розгортання інформаційно-просвітницької роботи, навчання і забезпечення методичними матеріалами власників бізнесово-комерційних підприємств, які недостатньо забезпечені персоналом висококваліфікованих обліково-фінансових кадрів.

Першочерговим завданням територіальних органів Антимонопольного комітету є забезпечення недопущення на товарному ринку проявів монопольних явищ і неприродної конкуренції з боку великих ритейлінгових фірм – власників мереж торговельних і сервісних підприємств локального або національного (інтернаціонального) масштабів. Розвиток в останні роки таких крупних роздрібних торговців, з одного боку, динамізує підсистему комерційного бізнесу, але, з іншого боку, витісняє частину малих комерційних формувань із споживчого ринку, скорочує альтернативний позамережевий сектор реалізації товарів та послуг. В цьому зв'язку головним питанням є за-

безпечення рівних конкурентних умов для представників великого, середнього і малого комерційного підприємництва в сфері обслуговування.

Прерогатива низки державних органів полягає в створенні сприятливих умов для кардинального збільшення обсягів інвестицій та інноваційних капіталовкладень у підсистему комерційного бізнесу. Основним джерелом цих вкладень повинна стати капіталізація наявних у населення незадіяних грошових коштів. Крім цього, фінансові надходження в торговельну і сервісну галузі економіки можливі за рахунок перерозподілу капіталів всередині цих галузей внаслідок розвитку диверсифікації діяльності торговельних і побутових підприємств; за рахунок вільних коштів провідних, фінансово стабільних на сьогодні промислових підприємств (особливо харчової, пиво-безалкогольної, м'ясопереробної, молокопереробної галузей); за рахунок інвестицій іноземних компаній.

Інтенсивний розвиток підсистеми комерційного бізнесу потребує розгортання програми інноваційного перетворення торговельно-сервісних підприємств, впровадження сучасних форм, методів, прийомів обслуговування споживачів із застосуванням прогресивних технологій товаропросування індустріального типу на базі комп'ютерних інформаційних систем. Використання в комерційному бізнесі останніх досягнень науково-технічного прогресу в першу чергу повинно бути підпорядковане досягненню завдань мінімізації сукупних затрат на реалізацію виготовлених матеріальних благ та забезпечення максимальних зручностей для клієнтів за умови найбільш повного задоволення їх потреб в товарах і послугах.

В умовах трансформації економіки держава повинна залишати за собою функцію здійснення гнучкої цінової політики для уникнення можливих диспропорцій між все ще низьким рівнем доходів та мінімальним рівнем споживання, дисбалансів у товарному покритті. В частині комерційного бізнесу держава повинна стримувати інфляційні очікування стосовно товарів першої необхідності, соціально значимих товарів, більшість з яких лягають в основу середньостатистичного споживчого кошика, який, своєю чергою, визначає рівень життя в країні.

Важливе значення має фінансово-кредитна підтримка комерційного бізнесу. Державну політику щодо його фінансового забезпечення варто здійснювати в напрямі створення розвиненої мережі фінансово-кредитних установ, страхових фірм, інвестиційних та страхових фондів; розвитку товариств взаємного кредитування та страхування; розроблення й впровадження системи стимулювання комерційних банків, які надавали б пільгові кредити малим підприємствам. На нашу думку, в цьому напрямі доцільними є такі заходи:

- активізація діяльності Українського фонду підтримки підприємництва;
- розвиток регіональних фондів (відділень) цього фонду для організації реальної фінансової допомоги малим суб'єктам комерційного бізнесу;
- розроблення чіткого механізму скерування деякої частини коштів, отриманих від приватизації державного майна, на підтримку комерційно-бізнесових формувань;
- створення системи страхових, немайнових гарантій для забезпечення кредитів, що надаються фінансово-кредитними установами суб'єктам бізнесу, які

функціонують у пріоритетній сфері торговельно-сервісного обслуговування населення.

Для зміцнення та подальшого розвитку позитивних тенденцій в становленні комерційного бізнесу в Україні, сталого розширення поля його функціонування потрібна, насамперед, певна активізація державної підтримки торговельно-сервісних підприємств, яка передбачала б кардинальне розширення інвестиційного та інноваційного забезпечення передусім малого підприємництва, що нині було б на користь інтересам усіх сфер вітчизняної економіки.

У цьому плані доцільно обґрунтовано і виважено використовувати ті механізми, які напрацьовані в цивілізованих ринкових економіках, де стимулювання та підтримку підприємництва вже давно визначено як одне з найголовніших завдань економічної політики. Ця підтримка може забезпечуватися завдяки подальшому дерегулюванню економіки, зменшенню адміністративного тягаря і податків, які на сучасному етапі доцільно законодавчо встановити для малих підприємств у вигляді єдиного податку на отриманий прибуток у розмірі до 20 %, що дасть змогу створити сприятливе середовище для функціонування абсолютної більшості комерційно-бізнесових підприємств, розширить соціальну базу системи бізнесу загалом, зменшить міру соціально-політичної нестабільності в суспільстві.

Винятково важливою проблемою є питання полегшення доступу до зовнішніх джерел фінансування, створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу в сфері комерційного бізнесу, що передбачає створення та підтримку регіональних бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, технопарків тощо, формування сітки фінансово-кредитних установ, інвестиційних та інноваційних фондів. Такі елементи інфраструктурного забезпечення підсистеми комерційного бізнесу тільки на перший погляд є неосновними, допоміжними, однак, вони покликані відслідковувати загальні і локальні проблеми бізнесового середовища, напрацьовувати досвід ефективної діяльності в складних умовах перехідного періоду, проводити навчання і організаційно-методичне забезпечення бізнесменів-практиків всіх рівнів з різним досвідом практичної діяльності у даній сфері.

Висновки. Розвиток комерційного бізнесу взагалі є важливим економічно-політичним завданням, вирішення якої потребує цілісної системної методології розвитку підсистеми комерційного бізнесу з точки зору як державного регулювання, бюджету і податків, так і безпосереднього ставлення держави до бізнесових формувань. Початок дійсного масштабного розвитку комерційного бізнесу в національній економіці тісно пов'язаний з реальним піднесенням та пожвавленням всієї економічної системи України. Таким чином, становлення дієвого організаційно-господарського механізму підприємництва в великих корпораціях паралельно з формуванням широкої мережі ефективно регульованого державою малого підприємництва – це найважливіший чинник підприємницької діяльності суб'єктів господарювання і запорука виведення української економіки з кризи і її дійсного реформування на конкурентних ринкових засадах.

Література

1. Безугла В.О. Перспективи залучення фінансових ресурсів в економіку України / Безугла Вікторія Олександрівна, Шаповал Людмила Петрівна // Регіональна економіка. – 2008. – № 3. – С. 104-109.
2. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 68-81.
3. Гаман С.М. Значення державного регулювання у процесі формування інвестиційного клімату в Україні // Держава та регіони. – Запоріжжя : Вид-во Запорізького ін-ту державного та муніципального управління, 2005. – С. 48-52.
4. Ковалишин П. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування // Економіст. – 2009. – № 2. – С. 44-47.
5. Косянчук Т. Управлінські фактори формування інвестиційного клімату // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 5. – С. 66-68.
6. Луценко А.В. Вдосконалення законодавства України з метою покращення інвестиційного клімату // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К. : Вид-во КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2006. – Вип. 65, ч. 1. – С. 76-82.
7. Матвієнко П.В. Покращення інвестиційного клімату – пріоритетне завдання державного управління // Економіка та держава. – К. : Вид-во Ін-ту підготовки кадрів держ. служби зайнятості України. – 2006. – № 11. – С. 57-61.
8. Мельник М. Етапи формування системи наукових знань про інвестиційний клімат // Формування ринкової економіки в Україні. – Спецвипуск: науковий зб. – Львів : Вид-во Львів. НУ ім. Івана Франка. – 2005. – Спецвипуск 15. – С. 203-211.
9. Овчаренко Т. Економічна привабливість України для прямих іноземних інвестицій: проблеми формування та заходи забезпечення // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – К. : Вид-во КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2009. – С. 46-50.
10. Створення сприятливого інвестиційного клімату в промисловому комплексі України / Т. Качала, А. Ліманський, А. Ходирева, Є. Глебов // Вісник ТАНГ. – Тернопіль, 2005. – С. 235-240.
11. Шемаєва Л.Г. Управління стратегічною взаємодією підприємства із зовнішнім середовищем / Л.Г. Шемаєва. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2007. – 280 с.

Поливчак В.С. Внешняя среда развития коммерческого бизнеса

На основании опроса собственников и руководителей розничных торговых предприятий определены главные препятствия внешней среды в развитии коммерческого бизнеса. Разработаны соответствующие рекомендации с целью улучшения институционального, фискального и финансового регулирования коммерческого бизнеса. Установлено, что становление действенного организационно хозяйственного механизма предпринимательства в крупных корпорациях параллельно с формированием широкой сети эффективно регулируемого государством малого предпринимательства – это важнейший фактор предпринимательской деятельности субъектов ведения хозяйства и залог выведения украинской экономики из кризиса и ее действительного реформирования на конкурентных рыночных принципах.

Ключевые слова: коммерческий бизнес, внешняя среда бизнеса, законодательная база, налоги, источники финансирования, инфраструктура.

Polivchak V.S. Environment of commercial business development

The article on the basis of inquiry of owners and managers of retail outlets defines and covers main obstacles of commercial business environment. Thus recommendations are provided to improve institutional, fiscal and financial regulation of commercial business. It is set that becoming of effective organizationally economic mechanism of enterprise in large corporations parallel with forming of wide network of the small enterprise effectively managed the state is the major factor of entrepreneurial activity of subjects of manage and mortgage of leadingout of the Ukrainian economy from a crisis and it actual reformation on competition market principles.

Keywords: commercial business, business environment, legislation, taxes, funding source, infrastructure.